
Рекомендація CM/Rec(2020)1 Комітету Міністрів державам-членам щодо впливу алгоритмічних систем на права людини

(Ухвалено Комітетом Міністрів 8 квітня 2020 року
на 1373^{му} засіданні Заступників Міністрів)

Преамбула

Комітет Міністрів, відповідно до положень статті 15.b Статуту Ради Європи,

Враховуючи, що держави-члени Ради Європи зобов'язалися забезпечувати права та свободи, закріплені в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (ETS № 5, «Конвенція»), щодо всіх, хто перебуває під їх юрисдикцією, і що це зобов'язання проходить наскрізно через постійні процеси технологічного прогресу та цифрової трансформації, які переживають європейські суспільства;

Повторно підтверджуючи, що, як результат, держави-члени повинні забезпечувати, щоб будь-яке проектування, розробка та постійне розгортання алгоритмічних систем відбувалися з дотриманням прав та основоположних свобод людини, які є універсальними, неподільними, взаємозалежними та взаємопов'язаними, з метою посилення позитивних ефектів та запобігання або мінімізації можливих несприятливих наслідків;

Визнаючи безпрецедентне зростання у використанні цифрових застосунків як найважливіших інструментів повсякденного життя, включаючи зв'язок, комунікації, освіту, охорону здоров'я, економічну діяльність та транспорт, їх зростаючу роль в управлінських структурах, керівництві та розподілі ресурсів та той факт, що наскрізні технології, що використовують алгоритмічні системи, з відповідними стимулами, мають потенціал для вирішення важливих проблем, включаючи зміни клімату та сталий розвиток;

Усвідомлюючи стимулюючий вплив, який може бути позитивним чи негативним, який застосування алгоритмічних систем з автоматизованим збором даних, аналітикою, прийняттям рішень, оптимізацією або потенціалом машинного навчання здійснює на реалізацію, використання та захист усіх прав та основоположних свобод людини, а також усвідомлюючи ті суттєві виклики, що стосуються також демократичних суспільств та верховенства права, пов'язаних зі зростанням залежності від алгоритмічних систем в повсякденному житті;

Підкреслюючи необхідність забезпечення того, щоб расові, гендерні та інші дисбаланси суспільних та робочих сили, які ще не були усунені з наших суспільств, не були навмисно чи випадково утворені за допомогою алгоритмічних систем, а також бажаність усунення цих дисбалансів за допомогою відповідних технологій;

Пам'ятаючи, що цифрові технології мають значний потенціал для суспільно вигідних інновацій та економічного розвитку, і що досягнення цих цілей має бути пов'язане із спільними цінностями демократичного суспільства та відбувалось за умови повної демократичної участі та контролю;

Підтверджуючи таким чином, що стандарти верховенства права, що регулюють державні та приватні відносини, такі як законність, прозорість, передбачуваність, підзвітність та нагляд, також повинні підтримуватися в контексті алгоритмічних систем;

Враховуючи, що поточні ініціативи державного та приватного секторів, спрямовані на розробку етичних керівництв та стандартів для проектування, розробки та постійного розгортання алгоритмічних систем, одночасно являючи собою вкрай привітне визнання ризиків, які ці системи

---

* Цей переклад є неофіційним текстом, підготовленим експертами Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Він служить лише для того, щоб бути джерелом інформації; ми не гарантуємо, що переклад не містить помилок. Даний переклад не має юридичної цінності.

становлять для нормативних цінностей, не звільняють держави-члени Ради Європи від своїх зобов'язань в їх ролі первинних гарантів Конвенції;

Нагадуючи про зобов'язання держав-членів відповідно до Конвенції утримуватися від порушення прав людини, в тому числі за допомогою алгоритмічних систем, незалежно від того, використовуються вони ними або в результаті їхніх дій, і їх зобов'язання створювати ефективні та передбачувані законодавчі, регуляторні та наглядові рамки для запобігання, виявлення, заборони та засобів правового захисту порушених прав людини, отриманих незалежно чи від державних, чи приватних суб'єктів та незалежно від того, чи впливають вони на відносини між бізнес-структурами, між бізнесом та споживачами або між бізнесом та іншими залежними особами та групами;

Наголошуючи на тому, що держави-члени повинні забезпечувати дотримання чинних законодавчих та нормативно-правових норм та гарантувати процедурні, організаційні та змістовні гарантії та доступ до ефективних засобів правового захисту стосовно всіх залежних суб'єктів, водночас сприяючи середовищу, в якому технологічні інновації дотримуються і розширюють права людини та відповідають основному зобов'язанню, що полягає в тому, що всі обмеження прав людини мають бути необхідними та пропорційними в демократичному суспільстві та реалізуються відповідно до закону;

Беручи до уваги та спираючись на існуючі регіональні та міжнародні норми, стандарти та рекомендації, норми, стандарти та рекомендації Ради Європи, пов'язані із захистом прав та основоположних свобод людини у сучасних суспільствах, а також юриспруденцію Європейського Суду з прав людини, що перебуває у постійному розвитку;

Особливо підтверджуючи важливість існуючих стандартів захисту персональних даних, зокрема Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (ETS № 108), модернізованої Протоколом про внесення змін (CETS № 223), наголошуючи на тому, що вплив алгоритмічних систем на права людини є ширшим і вимагає додаткового захисту;

Крім того, нагадуючи, що суб'єкти приватного сектору, відповідно до Керівних принципів ООН в сфері бізнесу та прав людини, несуть корпоративну відповідальність за дотримання прав людини своїх клієнтів та всіх залежних сторін, і що для цього слід ухвалювати застосування гнучких управлінських моделей, що гарантують оперативні та ефективні засоби правового захисту та можливості компенсації у випадку виникнення інцидентів, гарантуючи, що відповідальність та підзвітність за захист прав людини ефективно та чітко розподіляються на всіх етапах процесу, починаючи від стадії пропозиції до ідентифікації завдань, вибору, збору та аналізу даних, моделювання та проектування систем, завдяки постійним вимогам, що висуваються до розгортання, заходів з контролю та звітування;

Визнаючи той факт, що швидкоплинний соціально-технічний розвиток потребує постійного моніторингу та адаптації рамок управління, що застосовується, для забезпечення ефективного захисту прав людини в складних глобальних умовах, і визнаючи необхідність надання регулярних вказівок усім відповідним суб'єктами державного та приватного секторів,

Рекомендує урядам держав-членів:

1. здійснити перегляд своїх нормативно-правових баз та політик, а також власних практик щодо закупівель, розробки, розвитку та постійного розгортання алгоритмічних систем, щоб переконатися, що вони відповідають вимогам, викладеним у додатку до цієї Рекомендації; сприяти їх впровадженню у всіх відповідних сферах та здійснювати оцінку ефективності вжитих заходів через регулярні проміжки часу за участі всіх відповідних зацікавлених сторін;
2. забезпечити, щоб ця Рекомендація, включаючи керівництво в додатку, була перекладена та розповсюджена якомога ширше та всіма доступними засобами серед компетентних органів та зацікавлених сторін, включаючи парламенти, незалежні органи влади, спеціалізовані державні установи, національні установи з питань прав людини та рівності, громадські організації та приватний сектор;
3. забезпечити, через відповідні законодавчі, регуляторні та наглядові рамки, пов'язані з алгоритмічними системами, що суб'єкти приватного сектору, які займаються проектуванням, розробкою та постійним розгортанням таких систем, дотримуються чинних законів та виконують свої обов'язки щодо дотримання прав людини відповідно до Керівних принципів ООН в сфері бізнесу та прав людини та відповідних регіональних та міжнародних стандартів;
4. забезпечити надання відповідним національним установам з питань нагляду, контролю, оцінки ризиків та правозастосування необхідних ресурсів та повноважень для розслідування, нагляду та координації дотримання ними вимог нормативно-правової бази відповідно до цієї Рекомендації;

5. брати участь у регулярних, всеосяжних та прозорих консультаціях, співпраці та діалозі з усіма відповідними зацікавленими сторонами (такими як громадянське суспільство, правозахисні організації, приватний сектор, академічна та професійна спільнота, засоби масової інформації, навчальні заклади, публічні бібліотеки, постачальники інфраструктури та основні державні служби, включаючи служби соціальної допомоги та поліцію), приділяючи особливу увагу потребам та голосам вразливих груп, з метою забезпечення всебічного контролю, обговорення та вирішення питань, пов'язаних з впливом на права людини, що виникають внаслідок проектування, розробки та постійного розгортання та використання алгоритмічних систем;

6. визначати пріоритети щодо експертних знань у державних та приватних установах, які залучені до процесів інтеграції алгоритмічних систем у різні аспекти функціонування суспільства, з метою ефективного захисту прав людини;

7. заохочувати та сприяти впровадженню ефективних та спеціалізованих медійних, інформаційних програм та програм цифрової грамотності, що дозволяють усім людям та групам:

- a. зрозуміти функції та наслідки застосування систем, що використовують автоматизоване прийняття рішень,
- b. приймати поінформовані рішення по використанню таких систем,
- c. користуватися благами, що виникають внаслідок використання алгоритмічних систем, та
- d. мінімізувати вплив загроз та ризиків, пов'язаних із використанням таких систем,

в ефективній співпраці з усіма відповідними зацікавленими сторонами, включаючи приватний сектор, засоби масової інформації, громадянське суспільство, навчальні заклади, академічні та технічні установи;

8. враховувати вплив розвитку масштабних цифрових послуг на навколишнє середовище та вживати необхідних заходів для оптимізації використання та споживання природних ресурсів та енергії;

9. регулярно переглядати, в рамках консультацій з усіма відповідними суб'єктами, та звітувати на національному рівні та в рамках Комітету Міністрів про заходи, вжиті для виконання цієї Рекомендації та керівництва до неї, з метою підвищення їх ефективності та пристосування до нових викликів.

Додаток до Рекомендації CM/Rec(2020)1

Керівництво щодо реагування на вплив алгоритмічних систем на права людини

A. Сфера застосування та контекст

1. Це керівництво створено у консультаційних цілях для держав, а також суб'єктів державного та приватного сектору у всіх їхніх діях щодо проектування, розробки та постійного розгортання та використання алгоритмічних систем. Для забезпечення того, що права та основоположні свободи людини стосовно всіх осіб, закріплених в Європейській конвенції про права людини ("Конвенція") та інших відповідних договорах, ефективно захищаються протягом усієї технологічної еволюції, держави-члени Ради Європи повинні утримуватися від порушення прав людини при використанні та застосуванні алгоритмічних систем, а також повинні розробити нормативно-правову базу, що сприятиме створенню середовища, в якому всі суб'єкти дотримуються і сприяють дотриманню прав людини та прагнуть запобігти можливим порушенням. Незалежно від зобов'язань кожної держави та в усіх юрисдикціях, суб'єкти державного та приватного сектору несуть відповідальність за дотримання міжнародно визнаних прав людини.

2. Для цілей цієї Рекомендації "алгоритмічні системи" розуміються як застосунки, які, часто використовуючи методи математичної оптимізації, виконують одне або більше завдань, таких як збір, комбінування, очищення, сортування, класифікація та виведення даних, а також вибір, визначення пріоритетності, створення рекомендацій та прийняття рішень. Спираючись на один або більше алгоритмів для виконання своїх вимог у налаштуваннях, у яких вони застосовуються, алгоритмічні системи автоматизують свою діяльність таким чином, що дозволяє створювати адаптаційні служби на належному рівні та в режимі реального часу.

3. Працюючи, як правило, шляхом виявлення шаблонів у великих наборах даних, алгоритмічні системи пропонують потенціал для підвищення продуктивності послуг (особливо за рахунок підвищення точності, орієнтованості та послідовності), пропонують нові рішення та забезпечують

віддачу в ефективності та результативності виконання завдань та роботи системи. Вони призвели до величезних удосконалень у категоризації та функціях пошуку цифрової інформації та сприяли важливим прогресивним досягненням у таких сферах, як медична діагностика, транспортування та логістика, дозволяючи ширше та швидше ділитися інформацією в усьому світі та створюючи можливі нові форми співробітництва та спільної координації. Як результат, вони пронизують багато аспектів життя сучасного людини.

4. Однак існують також значні виклики в сфері забезпечення прав людини, пов'язані зі збільшенням залежності від алгоритмічних систем в повсякденному житті, наприклад, щодо права на справедливий суд; права на конфіденційність та захист даних; права на свободу думки, совісті та віросповідання; права на свободу вираження поглядів; права на свободу зібрань; права на рівне ставлення; економічні та соціальні права. Функціональність алгоритмічних систем часто базується на систематичній агрегації та аналізі даних, зібраних за допомогою цифрового відстеження в масштабах ідентичності та поведінки людей та груп в Інтернеті та офлайн. Окрім вторгнення в приватне життя особистості та зростаючого потенціалу високоперсоналізованих маніпуляцій, відстеження в необхідному масштабі може мати серйозний негативний вплив на забезпечення прав людини, що повинно враховуватися протягом усього життєвого циклу алгоритмічної системи, починаючи зі стадії пропозиції і в подальшому.

5. Хоча часто стверджується, що витрати компенсуються за рахунок переваг по раціоналізації та точності, важливо відзначити, що більшість алгоритмічних систем базуються на статистичних моделях, в яких помилки є неминучими, іноді з ланцюжками зворотного зв'язку, які підтримують, повторюють та посилюють попередньо існуючі упередження, помилки та припущення. Хоча може здатися, що більші набори даних дають кращі шанси на пошук повторюваних шаблонів та кореляцій, частка точності не збільшується автоматично із розміром набору даних. Внаслідок того, що велика кількість людей страждає від алгоритмічних систем, кількість помилок у вигляді помилок позитивних результатів та помилок негативних результатів, а також людей, які постраждали від цих помилок та вбудованих в системи упереджень, також розшириться, викликаючи додаткові втручання в дотримання прав людини різними способами.

6. Алгоритмічні системи не обробляють та не генерують результати лише на основі особистих даних. Вони також можуть функціонувати на основі даних, що зібрані не на основі спостережень, та неперсональних даних, таких як моделювання, синтетичні дані або узагальнені правила чи процедури. Однак права людини все ще можуть зазнавати негативного впливу від їх використання. Особи та групи, дані яких не обробляються або які іншим чином не були враховані, можуть бути безпосередньо зацікавлені та зазнати значного впливу, особливо коли алгоритмічні системи використовуються для формування інформаційних рішень, адаптації рекомендацій або формування фізичного середовища.

7. Багато алгоритмічних систем використовують методи оптимізації, де етапи розробки та впровадження тісно переплітаються. Кожне використання алгоритмічної системи може викликати коригування в її функціонуванні з метою вдосконалення результатів, що базуються на вузькому діапазоні заздалегідь визначених результатів. Такі процеси можуть формувати і порушувати навколишнє середовище, особливо при роботі у визначеному масштабі. Вони надають пріоритет певним значенням порівняно з іншими, наприклад, загальним прибутками проти конкретних втрат. Зазвичай це відбувається способами, які не є явними, прозорими, підзвітними або підконтрольними залежній особі, і які можуть спричинити несприятливі наслідки, особливо для меншин та маргіналізованих або неблагополучних груп.

8. Враховуючи широкий спектр типів та застосувань алгоритмічних систем у повсякденному житті, рівень їх впливу - позитивний і негативний - на права людини завжди буде залежати від конкретної мети, для якої вони використовуються, їх функціональності, точності, складності, їх впливу і масштабу, в якому вони розгорнуті. Їх вплив також залежатиме від ширшого організаційного, тематичного, суспільно-правового контексту, в якому вони використовуються, кожен з яких пов'язаний з конкретними суспільними та етичними цінностями. Застосування є дуже різноманітним, наприклад, для фільтрів спаму електронної пошти, для аналізу даних, пов'язаних зі здоров'ям, або для раціоналізації потоків трафіку. Алгоритмічні системи також використовуються в цілях прогнозування в умовах поліцейського та прикордонного контролю, для боротьби з відмиванням грошей та шахрайством, або в трудових та освітніх цілях, цілях зайнятості, включаючи їх застосування у державних та приватних процесах підбору та відбору кадрів.

9. Оцінюючи потенційно негативний вплив на права людини, що випливає з проектування, розробки та постійного розгортання алгоритмічних систем, необхідно постійно проводити оцінку та документувати контекст, правову основу, цільове призначення, точність, побічні ефекти та масштаби використання системи. Слід також враховувати властиві ризики нападу на ці системи або їх заплутування за допомогою шкідливого машинного навчання або іншими способами (включаючи

кібератаки) через масштаб, характер та можливу цінність даних, що обробляються. Оцінка ступеня можливого впливу алгоритмічної системи на права людини має враховувати суворість, масштабність та ймовірність спричинення порушення прав людини.

10. Коли алгоритмічні системи мають потенціал для несприятливого впливу на права людини окремої людини, певної групи чи населення в цілому, включаючи вплив на демократичні процеси чи верховенство права, ці впливи впливають на зобов'язання держав та обов'язки приватного сектору щодо прав людини.

11. У деяких випадках застосування алгоритмічної системи може спонукати до певного, більш високого ризику для прав людини, наприклад, тому що вона використовується державами для їх державної служби чи забезпечення державної політики, і особа не має можливості відмовитися або зазнає страждань від негативних наслідків в результаті рішення про відмову. Аналогічно, підвищений ризик виникає внаслідок використання в контексті процесів прийняття рішень державними органами чи приватними сторонами в ситуаціях, що мають особливе значення або тягнуть за собою юридичні наслідки. Наприклад, використання алгоритмічних систем у судовій сфері з метою правового аналізу, прогнозування чи індивідуального оцінювання ризиків повинно бути запроваджено дуже обережно та відповідно до гарантій справедливого судового розгляду, передбачених статтею 6 Конвенції. У цій рекомендації термін "високий ризик" застосовується, коли йдеться про використання алгоритмічних систем у процесах чи рішеннях, які можуть спричинити серйозні наслідки для людей, або в ситуаціях, коли відсутність альтернатив викликає особливо високу ймовірність порушення прав людини, у тому числі шляхом введення чи посилення дистрибутивної несправедливості.

12. Заслуговує на особливу увагу при оцінці потенційних негативних наслідків щодо прав людини - і виникаючих із цим питань розподілу відповідальності - широке коло використання алгоритмічних систем, які не є ні чітко державними, ні чітко приватними. Це може бути випадок, коли частина державної послуги передана стороннім постачальникам з приватного сектора, які самі можуть залежати від інших постачальників послуг, коли державні установи закуповують алгоритмічні системи та послуги з приватного сектору, або коли компанія розгортає алгоритмічну систему для досягнення цілей державної політики, визначених державами.

13. Випадки, коли функції, які традиційно виконують органи державної влади, наприклад, пов'язані з транспортом або телекомунікаціями, повністю або частково залежать від надання алгоритмічних систем приватними сторонами, є також складними. Коли такі системи вилучаються з комерційних причин, результат може варіюватися від зниження якості та/або ефективності послуг до втрати послуг, які громадяни та громади вважають істотними. Держави повинні запровадити умовні зобов'язання для забезпечення того, щоб основні послуги залишалися доступними незалежно від їх комерційної життєздатності, особливо в тих випадках, коли суб'єкти приватного сектору домінують на ринку, маючи позиції впливу чи навіть контролю.

14. Проектування, розробка та постійне розгортання алгоритмічних систем залучають багатьох суб'єктів, включаючи розробників програмного забезпечення, програмістів, джерел даних, працівників з даними, власників, продавців, користувачів або замовників, постачальників інфраструктури, а також державних і приватних суб'єктів та установ. Крім того, багато алгоритмічних систем, незалежно від того, піддаються вони навчанню чи не піддаються, працюють із значним рівнем непрозорості, іноді навіть навмисно. Навіть розробник або оператор, який зазвичай встановлює загальну мету і параметри системи, включаючи вхідні дані, оптимізаційну ціль і модель, часто не знає, на яку інформативність покладається система, щоб прийняти своє рішення, і, ймовірно, це створить невизначеність щодо прямого та опосередкованого впливу системи на користувачів та більш широкі умови, в яких ці системи призначені для роботи.

15. Враховуючи цю складність, важливо, щоб держави-члени усвідомлювали конкретні наслідки цих процесів щодо прав людини, а також щодо того, щоб будь-які інвестиції в такі системи містили адекватні умовні зобов'язання для ефективного моніторингу, оцінки, перегляду та виправлення наслідків несприятливих впливів або, за необхідності, відмову від процесів, які не відповідають стандартам прав людини. Процеси управління ризиками повинні виявляти та запобігати згубному використанню алгоритмічних систем та їх негативного впливу. Держави-члени повинні застосовувати запобіжний підхід і вимагати відмови від певних систем, якщо їх розгортання призводить до високих ризиків незворотного пошкодження або якщо через їх непрозорість контроль і нагляд з боку людини стають неможливими до застосування.

В. Зобов'язання держав щодо захисту та просування прав та основоположних свобод людини у контексті алгоритмічних систем

1. Принципи загального застосування

1.1 Законодавство: Процес розробки, прийняття та оцінки політики та законодавства чи нормативно-правових актів, що застосовуються до проектування, розробки та постійного розгортання алгоритмічних систем, повинен бути прозорим, підзвітним та всеосяжним. Державам слід регулярно проводити консультації з усіма відповідними зацікавленими сторонами, у тому числі на рівні сектору, де це доречно. Держави повинні забезпечити правозастосовність та виконання законів, у тому числі вимагаючи, щоб відповідні суб'єкти представили адекватну документацію для перевірки дотримання вимог законодавства. Якщо суб'єкти державного та приватного секторів не виконують своїх законних обов'язків, вони повинні нести відповідальність.

1.2. Постійні заходи з контролю: Протягом усього життєвого циклу алгоритмічної системи, починаючи від стадії пропозиції до оцінки ефективності, вплив окремих систем на права людини та їх взаємодію з іншими технологіями слід регулярно оцінювати. Це необхідно, зважаючи на швидкості та масштаб, з якими ці системи функціонують, та швидкий розвиток технологічного середовища, в якому вони функціонують. Це слід робити на основі широких, ефективних консультацій з тими, на кого вони впливають або можуть вплинути.

1.3 Демократична участь та обізнаність: Для забезпечення повного дотримання прав людини та демократичних свобод, держави повинні сприяти загальній поінформованості громадськості про потенціал, силу та наслідки впливу алгоритмічних систем, включаючи їх потенційне використання для маніпулювання, експлуатації, обману або розповсюдження ресурсів з метою надання можливості усім людям та групам усвідомлювати свої права та знати, як їх реалізувати на практиці та як використовувати цифрові технології для власної вигоди. Крім того, всі відповідні суб'єкти, в тому числі в державному, приватному та громадянському секторах, в яких алгоритмічні системи плануються використовуватись або вже використовуються, повинні сприяти, заохочувати та підтримувати зі специфічним пристосуванням (з урахуванням різноманітності стосовно, наприклад, віку, статі, раси, етнічної приналежності, культурного або соціально-економічного походження) рівня медіа-, цифрової та інформаційної грамотності, що дозволяє грамотно та критично оцінювати та використовувати алгоритмічні системи.

1.4 Інституційні структури: Державам слід визначити та/або розробити відповідні інституційні та регуляторні рамки та стандарти, які встановлюють загальні або галузеві орієнтири та гарантії для забезпечення сумісності проектування, розробки та постійного розгортання та використання алгоритмічних систем з правами людини. Зусилля повинні забезпечити негайне виявлення прямих чи опосередкованих ризиків для прав людини, включаючи можливі кумулятивні наслідки різних систем, і розпочати застосування адекватних засобів правового захисту. Держави повинні вкладати кошти у відповідну експертизу, щоб вона була доступною у регуляторних та наглядових органах, що мають належне ресурсне забезпечення. Вони повинні надалі тісно співпрацювати з незалежними органами влади, органами з питань рівності, національними правозахисними установами, університетами, організаціями, що встановлюють стандарти, операторами послуг, розробниками алгоритмічних систем та відповідними неурядовими організаціями в різних галузях, тих, зокрема, які займаються захистом прав людини.

2. Управління даними

2.1 Поінформоване самовизначення: Держави повинні гарантувати, що всі процеси по проектуванню, розробці та постійному розгортанню алгоритмічних систем забезпечують можливість заздалегідь інформувати осіб про пов'язану обробку даних (включаючи її цілі та можливі результати) та здійснювати контроль над їх даними, в тому числі за рахунок сумісності. Цілеспрямовані зусилля осіб чи груп, спрямовані на те, щоб зробити себе, своє фізичне оточення чи свою діяльність непридатними до автоматизації чи інших форм машинного читання чи маніпуляцій, у тому числі шляхом навмисного викривлення даних, слід визнавати дійсною реалізацією поінформованого самовизначення, за умови застосування можливих обмежень, необхідних в демократичному суспільстві та передбачених законом.

2.2 Набори даних: При проектуванні, розробці, постійному розгортанні та закупівлі алгоритмічних систем для держав або державами слід ретельно оцінювати, які правила щодо прав людини та недискримінації можуть бути порушені внаслідок якості даних, що вводяться та витягуються з алгоритмічної системи, оскільки вони часто містять упередженість і можуть виступати посередником для класифікаторів, таких як стать, раса, релігія, політична думка або соціальне походження. Походження та можливі недоліки у наборах даних, можливість їх нераціонального чи деконтекстуалізованого використання, негативні зовнішні наслідки, що виникають внаслідок цих недоліків та нераціонального використання даних, а також середовища, в яких набори даних будуть або ймовірно будуть використовуватись, також слід ретельно оцінювати. Особливу увагу слід приділити властивим ризикам, таким як можлива ідентифікація осіб із використанням даних, які раніше були оброблені на основі анонімності чи псевдонімичності, та генерування нових, виведених, потенційно

чутливих даних та форм категоризації за допомогою автоматизованих засобів. Виходячи з цих оцінок, держави повинні вжити відповідних заходів для запобігання та ефективної мінімізації шкідливих наслідків.

2.3 Інфраструктура: Зростаюча централізація даних та можливостей обробки даних (у тому числі в хмарній обробці) та можливість відсутності вибору щодо інфраструктури можуть негативно вплинути на здатність держав виконувати свої зобов'язання з прав людини відповідно до Конвенції. Таким чином, держави повинні сприяти розвитку альтернативної, безпечної та надійної інфраструктури, щоб гарантувати, що високоякісна обробка даних та можливості по здійсненню обчислювань залишаються доступними як для державних, так і для приватних суб'єктів.

3. Аналіз та моделювання

3.1 Експерименти з обчисленнями: Держави повинні гарантувати, що експерименти з обчисленнями, які можуть спричинити значні наслідки щодо прав людини, проводяться лише після здійснення оцінки впливу на права людини. Вільну, конкретну, поінформовану та однозначну згоду осіб-учасниць слід отримувати заздалегідь, доступними засобами відкликання згоди. Експерименти, покликані створювати оманливі чи експлуатаційні ефекти, повинні бути прямо заборонені.

3.2. Введення гарантій: Держави повинні забезпечити, щоб алгоритмічні процеси проектування, розробки та постійного розгортання включали в себе безпеку, конфіденційність, захист даних та гарантії безпеки з метою запобігання та пом'якшення ризику порушення прав людини та інших несприятливих наслідків для людей та суспільства. Схеми сертифікації, що базуються на регіональних та міжнародних стандартах, повинні бути розроблені та застосовані для гарантування походження та якості наборів даних та моделей. Такі гарантії також повинні входити до процесів закупівель і повинні бути повідомлені шляхом включення до вимог нормативно-правових актів, які забороняють певне використання алгоритмічних систем, та мають відповідати цим нормативним рамкам.

3.3 Тестування: Регулярне тестування, оцінювання, звітування та аудит у відповідності до найсучасніших стандартів, пов'язаних із повнотою, актуальністю, конфіденційністю, захистом даних, іншими правами людини, необґрунтованими дискримінаційними наслідками та порушеннями безпеки до, під час виробництва та після його розгортання повинні становити невід'ємну частину тестування, особливо там, де автоматизовані системи тестуються в умовах реального часу і створюють ефекти в режимі реального часу. Зусилля держави повинні включати публічні, консультативні та незалежні оцінки законності та законності мети, яку система має на меті досягти або оптимізувати, та можливих наслідків щодо прав людини. Така оцінка також повинна бути частиною процесів закупівель. Будь-які суттєві обмеження прав людини, виявлені під час тестування таких систем, повинні спричинити негайне виправлення та, якщо цього не буде, призупинення роботи системи до тих пір, поки такі виправлення не відбудуться.

3.4 Оцінка наборів даних та зовнішніх систем: Держави повинні забезпечити тестування та оцінку функціонування алгоритмічних систем, які вони впроваджують, з належним урахуванням того факту, що результати різняться залежно від конкретного контексту, в якому вони розгорнуті, та розміру та характеру набору даних, який використовувався для підготовки тренування системи, в тому числі щодо упередженості та дискримінаційних результатів. Залежно від потенційного впливу алгоритмічної системи на права людини, тестування повинно, де це можливо, проводитися без використання реальних особистих даних осіб та керуватися через різноманітний та репрезентативний процес зацікавлених сторін з урахуванням впливу зовнішніх факторів запропонованої системи на населення та його оточення до та після розгортання. Держави також повинні бути обізнані про можливість та ризику повторного використання вибірки або результатів тестування у контекстах, відмінних від тих, для яких система спочатку була розроблена, у тому числі при використанні для розробки інших алгоритмічних систем. Це не повинно бути дозволено без проведення нових випробувань та оцінки відповідності таких застосувань.

3.5 Тестування з особистими даними: Держави повинні гарантувати, що оцінювання та тестування алгоритмічних систем з використанням особистих даних людей проводиться з різноманітними та достатньо репрезентативними групами вибірки. Відповідні демографічні групи не повинні бути завищено представлені та недооцінені. Держави також повинні гарантувати, що персонал, який бере участь у таких заходах, має достатньо різноманітний досвід, щоб уникнути навмисних чи ненавмисних упереджень. Крім того, вони повинні забезпечити припинення розробки алгоритмічних систем, якщо тестування або розгортання передбачає виникнення ризиків або витрат для конкретних людей, груп, груп населення та їх оточення. Відповідні законодавчі рамки повинні стримувати таку екстерналізацію. Слід особливо обережно ставитися до тестування в живих умовах реального часу.

3.6 **Альтернативні та паралельні підходи:** Що стосується використання алгоритмічних систем у наданні публічних послуг та інших контекстах високого ризику, в яких держави використовують такі технології, такі методи, як альтернативне та паралельне моделювання, повинні застосовуватися для оцінки алгоритмічної системи та тестування її ефективності та адекватно виводити результати порівняно з іншими варіантами.

4. Прозорість, підзвітність та ефективні засоби правового захисту

4.1 **Рівні прозорості:** Держави повинні встановити відповідні рівні прозорості стосовно державних закупівель, використання, проектування та основних критеріїв обробки та методів алгоритмічних систем, впроваджених ними та для них, або суб'єктами приватного сектору. Законодавчі рамки щодо інтелектуальної власності або комерційної таємниці не повинні перешкоджати такій прозорості, а також держави або приватні сторони не повинні намагатися використовувати їх для цієї мети. Рівні прозорості повинні бути максимально високими і пропорційними тяжкості негативного впливу на права людини, включаючи етичні ярлики або штампи для алгоритмічних систем, щоб користувачі могли здійснювати навігацію між системами. Використання алгоритмічних систем у процесах прийняття рішень, що несуть високий ризик для прав людини, повинно підлягати особливо високим стандартам щодо пояснення процесів та результатів.

4.2. **Ідентифікованість алгоритмічного прийняття рішень:** Держави повинні забезпечити, щоб усі процеси відбору чи рішення, прийняті алгоритмічними системами, які можуть суттєво вплинути на дотримання прав людини, як у державній, так і в приватній сфері, під час первинної взаємодії були чітко визначені та відстежувані у зрозумілий та доступний спосіб, як такі, під час первинної взаємодії.

4.3 **Протидія:** Залежним особам та групам слід надати ефективні засоби для оскарження відповідних визначень та рішень. В якості необхідної передумови, існування, процеси, обґрунтування, міркування та можливі результати алгоритмічних систем на індивідуальному та колективному рівнях повинні бути роз'яснені та пояснені своєчасно, неупереджено, легко доступними для прочитання та доступними для осіб, права чи законні інтереси яких можуть порушитись, а також відповідних державних органів. Оспорювання повинно включати можливість бути заслуханим, ретельний перегляд рішення та можливість отримати неавтоматизоване рішення. У цьому праві не може бути відмовлено, і воно повинно бути доступним і легко виконуватись до, під час і після розгортання, в тому числі шляхом забезпечення легкодоступних контактних центрів та гарячих ліній.

4.4 **Консультації та адекватний нагляд:** Держави повинні забезпечити належний контроль з боку незалежних установ, що мають належні ресурси, за кількістю та типом протидій, здійснених постраждалими особами чи групами, проти певних алгоритмічних систем, які прямо чи опосередковано реалізуються ними або для них. Вони повинні гарантувати, що результати не тільки призводять до вжиття засобів правового захисту у конкретних випадках, але й вживлюються в самі системи, щоб уникнути повторення результатів з порушеннями, вдосконалити та, можливо, припинити впровадження чи постійне розгортання певних систем, зважаючи на ймовірність негативних наслідків для прав людини. Інформація про ці протидії та подальші пов'язані дії слід регулярно документувати та оприлюднювати.

4.5 **Ефективні засоби правового захисту:** Держави повинні забезпечити рівні, фізично доступні, доступні за вартістю, незалежні та ефективні судові та несудові процедури, які гарантують неупереджений перегляд у відповідності зі статтями 6, 13 та 14 Конвенції всіх претензій щодо порушення прав Конвенції шляхом використання алгоритмічних систем, незалежно від того, чи є вони суб'єктами державного чи приватного сектору. Через свої законодавчі рамки держави повинні забезпечити доступ осіб та груп до ефективних, оперативних, прозорих та функціональних та ефективних засобів правового захисту стосовно їхніх скарг. Судова допомога повинна залишатися доступною та бути у наявності, коли внутрішні та альтернативні механізми врегулювання спорів виявляються недостатніми або коли будь-яка із постраждалих сторін прийме рішення про застосування судового перегляду чи оскарження.

4.6 **Перешкоди:** Державам слід активно намагатись зменшити всі юридичні, практичні чи інші відповідні бар'єри, які могли б призвести до того, що особам чи групам, які постраждали прямо чи опосередковано, відмовляють у вжитті ефективних засобів правового захисту щодо їхніх скарг. Сюди входить необхідність забезпечення доступності належно підготовленого персоналу для грамотного розгляду справи та ефективного вжиття відповідних заходів.

5. Запобіжні заходи

5.1 **Стандарти:** Держави повинні співпрацювати між собою та з усіма відповідними зацікавленими сторонами, включаючи громадянське суспільство, для розробки та впровадження відповідних вказівок (наприклад, стандартів, рамок, індикаторів та методів) для сучасних процедур щодо оцінки впливу на

права людини. Ці процедури слід проводити стосовно всіх алгоритмічних систем з потенційно значущим впливом на права людини на будь-якій стадії їх життєвого циклу, з метою оцінки потенційних ризиків та встановлення заходів, гарантій захисту та механізмів запобігання чи пом'якшення таких ризиків. Фактичну шкоду слід відстежувати, особливо коли такі системи застосовуються для нецільових, дослідницьких цілей. Оцінка впливу на права людини повинна бути обов'язковою для всіх алгоритмічних систем, що несуть високі ризики для цих прав.

5.2 Оцінка впливу на права людини: Держави повинні гарантувати, що вони, як і будь-які приватні суб'єкти, задіяні працювати з ними або від їх імені, регулярно та консультативно проводять оцінку впливу на права людини перед державними закупівлями, під час розробки, під час регулярних етапів та протягом усього їхнього контекстуального розгортання з метою виявлення ризиків появи несприятливих для людини результатів. Міркування про конфіденційність або комерційну таємницю не повинні перешкоджати здійсненню ефективної оцінки впливу на права людини. Якщо суб'єкти приватного сектору надають послуги, що спираються на алгоритмічні системи і які вважаються важливими в сучасному суспільстві для ефективного здійснення прав людини, держави-члени повинні забезпечити збереження життєздатності альтернативних рішень та забезпечувати постійний доступ до таких послуг залежними особами та групами. Для алгоритмічних систем, що несуть високий ризик для прав людини, оцінка впливу повинна включати оцінку можливих перетворень, які ці системи можуть мати щодо існуючих соціальних, інституційних чи управлінських структур, і повинна містити чіткі рекомендації щодо запобігання або зменшення високих ризиків для прав людини.

5.3 Експертиза та нагляд: Держави повинні забезпечити надання всіх оцінок впливу на права людини, пов'язаних з алгоритмічними системами з високим ризиком, для здійснення незалежних експертних заходів з контролю та інспекції. Необхідно визначити рівневі процеси або створити їх у разі необхідності для здійснення незалежного нагляду. Оцінка впливу на права людини, яка проводиться державами або для них, повинна бути загальнодоступною, мати належний експертний внесок та мати ефективно продумане застосування. Це може бути підтримано шляхом проведення динамічних методів тестування та випробувань перед випуском та забезпеченням того, щоб потенційно залежні люди та групи, а також відповідні експерти на місцях, були включені у процес як суб'єкти з реальною силою прийняття рішень та з ними проводились консультації, де це доречно, на етапах розробки, тестування та застосування заходів контролю.

5.4 Подальші пов'язані дії: За обставин, коли оцінка впливу на права людини визначає значні ризики щодо прав людини, які не можуть бути пом'якшені, алгоритмічна система не повинна впроваджуватись чи використовуватись у інший спосіб жодним органом влади. Якщо ризик буде виявлений стосовно вже розгорнутої алгоритмічної системи, її впровадження слід припинити принаймні до того часу, поки не будуть вжиті адекватні заходи щодо зменшення ризику. Виявлені порушення прав людини повинні бути негайно усунені та до них мають бути застосовані засоби правового захисту, а також інші ухвалені заходи для запобігання подальшим порушенням.

5.5 Управління персоналом: Держави повинні гарантувати, що всі відповідні працівники, які беруть участь у закупівлях, розробці, впровадженні, оцінці та застосуванні заходів з контролю щодо алгоритмічних систем із значним впливом на права людини, мають належну підготовку у сфері застосування діючих норм прав людини та недискримінації та усвідомлюють свій обов'язок по забезпеченню не лише ретельного технічного контролю, але і аспектів дотримання прав людини. Практика найму повинна націлюватись на ґендерний паритет та різноманіття робочої сили, щоб розширити можливість врахування багатоманітності перспектив у процесах контролю. Такі підходи повинні бути задокументовані з метою їх просування поза державним сектором. Держави також повинні спільно ділитися досвідом та розробляти кращі практики.

5.6 Взаємодія систем: Держави повинні здійснювати ретельний моніторинг налаштувань, у випадках функціонування кількох алгоритмічних систем в одному середовищі, щоб виявити і запобігти негативним зовнішнім явищам, особливо там, де їх можливі взаємозалежності та взаємодії вимагають застосування запобіжного підходу. Під час надання державних послуг держави повинні використовувати механізм закупівлі або залучення приватних послуг, повністю враховуючи необхідність здійснення та підтримання нагляду, ноу-хау, права власності та контролю щодо використання алгоритмічних систем та їх взаємодії між собою.

5.7 Публічне обговорення: Держави повинні брати участь та підтримувати постійні, всеохоплюючі, міждисциплінарні, поінформовані та публічні обговорення, з метою визначення тих сфер державних послуг, що впливають на здійснення прав людини, які могли бути не визначені, не обрані або не оптимізовані за допомогою алгоритмічних систем.

6. Дослідження, інновації та інформування громадськості

6.1 Технології просування прав: Держави повинні сприяти розвитку алгоритмічних систем та технологій, що сприяють рівному доступу до прав та основоположних свобод людини та їх використанню через застосування податкових, закупівельних та інших стимулів. Це може включати розробку механізмів здійснення оцінки впливу алгоритмічних систем, розроблення систем для задоволення потреб неблагополучних або недостатньо представлених груп населення, а також кроки для забезпечення сталості основних послуг за допомогою аналогових засобів: як заходів надзвичайного реагування, так і забезпечення ефективною можливістю для громадян відмовитися від послуг.

6.2 Посилення суспільної вигоди: Державам слід залучати та підтримувати незалежні дослідження, спрямовані на здійснення оцінки, тестування та посилення потенціалу алгоритмічних систем для створення позитивних ефектів щодо прав людини та посилення суспільної вигоди, у тому числі шляхом забезпечення належного врахування та представлення інтересів маргіналізованих та вразливих осіб та груп. Там, де це доречно, це може вимагати відсторонення впливів, які можуть сприяти виключно найбільш оптимальним для комерції процесам оптимізації. Держави повинні забезпечити адекватний захист інформаторських та інших дій працівників, які займаються розробкою або постійним розгортанням алгоритмічних систем, які відчують потребу повідомляти регуляторам та/або громадськості про поточні або можливі майбутні невдачі щодо дотримання стандартів прав людини в системах, до конструювання яких вони залучались за посадою.

6.3 Людиноцентричні та сталі інновації: Держави повинні стимулювати технологічні інновації відповідно до існуючих прав людини, включаючи соціальні права та міжнародно визнані стандарти праці та зайнятості. Зусилля для досягнення цілей сталого розвитку, узгоджених на міжнародному рівні, зокрема, щодо видобутку та використання природних ресурсів, а також для вирішення існуючих екологічних та кліматичних проблем, повинні сприяти конкурентоспроможності суб'єктів приватного сектору.

6.4 Незалежні дослідження: Держави повинні ініціювати, заохочувати та публікувати незалежні дослідження по моніторингу наслідків впливу на соціальні права та права людини постійного розгортання алгоритмічних систем. Крім того, така незалежна дослідницька діяльність повинна вивчати питання розробки ефективних механізмів підзвітності та формування рішень для існуючих прогалів, пов'язаних із непрозорістю, незрозумілістю та відносною незаперечністю алгоритмічних систем. Слід запровадити відповідні механізми для гарантування неупередженості, глобального представництва та захисту дослідників, журналістів та науковців, які займаються такими незалежними дослідженнями.

С. Відповідальність суб'єктів приватного сектору щодо прав та основоположних свобод людини в контексті алгоритмічних систем

1. Принципи загального застосування

1.1 Відповідальність щодо дотримання прав людини: Суб'єкти приватного сектору, які займаються проектуванням, розробкою, продажем, розгортанням, впровадженням та обслуговуванням алгоритмічних систем, як у державній, так і в приватній сферах, повинні проявляти належну ретельність щодо дотримання прав людини. Вони несуть відповідальність за забезпечення дотримання прав та основоположних свобод людини, закріплених на міжнародному рівні, стосовно своїх клієнтів та інших сторін, на яких впливає їх діяльність. Ця відповідальність існує незалежно від здатності або готовності держав виконувати свої зобов'язання з прав людини. У рамках виконання цього обов'язку суб'єкти приватного сектору повинні вживати постійних, ініціативних та реактивних заходів, щоб гарантувати, що вони не спричиняють або не сприяють порушенню прав людини, а їх дії, включаючи інноваційні процеси, забезпечують дотримання прав людини. Вони також повинні пам'ятати про свою відповідальність перед суспільством та цінностями демократичного суспільства. Зусилля щодо забезпечення дотримання прав людини повинні бути задокументовані.

1.2 Система заходів: Відповідальність суб'єктів приватного сектору щодо забезпечення прав людини та залучення адекватних заходів застосовується незалежно від їх розміру, сектору, контексту функціонування, структури власності чи характеру. Масштаб та складність засобів, за допомогою яких вони виконують свої обов'язки, можуть варіюватись, однак, повинні відповідати їхнім ресурсам та серйозності потенційного впливу, який їхні служби та системи мають на права людини. Якщо різні групи суб'єктів приватного сектору співпрацюють і сприяють потенційному втручанням в права людини, необхідно вживати зусилля всіх партнерів, які повинні бути пропорційними їхньому впливу та можливостям.

1.3 Додаткові ключові стандарти: Внаслідок рівнозначного впливу прав людини та з огляду на те, що проектування, розробка та постійне розгортання алгоритмічних систем залучають суб'єктів приватного сектору до дуже тісної співпраці з державними суб'єктами, деякі ключові положення,

викладені в Главі В як зобов'язання держав, переносяться у нормативно-правові вимоги на національному рівні та у корпоративну відповідальність суб'єктів приватного сектору. Незалежно від того, чи були вжиті відповідні регуляторні дії державами, і окрім нижчезазначених положень, суб'єкти приватного сектору повинні дотримуватися відповідних стандартів, що містяться в пунктах 1.2, 1.3, 2.1, 3.1, 3.3. та 4.2 Глави В, згаданої вище, що стосується постійних заходів з контролю, демократичної участі та обізнаності, інформаційного самовизначення, експериментів з обчисленнями, тестування та ідентифікованості процесів алгоритмічного прийняття рішень.

1.4 Дискримінація: Суб'єкти приватного сектору, які здійснюють проектування, розробку або впровадження алгоритмічних систем, повинні дотримуватися стандартних рамок для належної ретельності щодо прав людини, щоб уникнути сприяння або посилення дискримінації протягом усіх життєвих циклів функціонування їх систем. Вони повинні прагнути до того, щоб проектування, розробка та постійне розгортання їх алгоритмічних систем не мали прямих чи опосередкованих дискримінаційних наслідків для людей або груп, які залежать від цих систем, у тому числі щодо тих, хто має особливі потреби або фізичні обмеження або які можуть зазнати конструктивної нерівності в їх доступі до прав людини.

2. Управління даними

2.1 Правила поінформованої згоди: Суб'єкти приватного сектору повинні забезпечити, щоб особи, які залежать від їх алгоритмічних систем, були поінформовані про те, що вони мають вибір щодо надання або відкликання своєї згоди щодо всіх способів використання їх даних, у тому числі в алгоритмічних наборах даних, причому обидва варіанти є рівнозначно- та легкодоступними. Користувачам також слід надати можливість щодо обізнаності у тому, як використовуються їхні дані, яким є реальний та потенційний вплив відповідної алгоритмічної системи, як заперечувати проти обробки даних, а також як оскаржувати конкретні результати або протидіяти їм. Правила згоди щодо використання інструментів відстеження, зберігання та вимірювання продуктивності алгоритмічних систем повинні бути чіткими, просто сформульованими та повними, а також не повинні приховуватися в умовах надання послуг.

2.2 Налаштування конфіденційності: Суб'єкти приватного сектору повинні полегшувати право суб'єктів даних ефективно захищати свою конфіденційність, зберігаючи доступ до послуг, згідно з усіма відповідними стандартами захисту даних. Можливість вибору з набору параметрів налаштування конфіденційності повинна бути представлена легко видимим, нейтральним та зрозумілим способом та полегшити використання технологій по підвищенню конфіденційності. Параметри за замовчуванням повинні призводити лише до збору даних, які необхідні і пропорційні конкретній законній меті обробки даних, тоді як параметри по відстеженню повинні бути встановлені за замовчуванням у режимі відмови. Будь-яке застосування механізмів для блокування, стирання або ізоляції даних користувачів, наприклад з метою безпеки, повинно супроводжуватися належними гарантіями процесів та швидкими засобами усунення у разі помилкового або непропорційного використання даних.

3. Аналіз та моделювання

3.1 Якість даних та моделі: Суб'єкти приватного сектору повинні усвідомлювати ризики, пов'язані з якістю, характером та походженням даних, які вони використовують для навчання своїх алгоритмічних систем, з тим, щоб забезпечити адекватне реагування в конкретно визначених умовах на помилки, упередженість та потенційну дискримінацію в наборах даних та моделях.

3.2 Групи вибірки: Оцінювання та тестування алгоритмічних систем з використанням особистих даних окремих людей повинні здійснюватись з достатньо різноманітними та репрезентативними групами вибірки, а не залучати або дискримінувати якусь конкретну демографічну групу. Розробка алгоритмічних систем повинна бути припинена або налагоджена, якщо їх розробка, тестування або розгортання передбачає виникнення ризиків або витрат для конкретних людей, груп, груп населення та їх оточення.

3.3 Безпека систем та даних: Суб'єкти приватного сектору повинні налаштувати свої алгоритмічні системи таким чином, щоб запобігти будь-якому незаконному доступу або їх власним персоналом, або сторонніми особами, будь-якому втручанню в систему та будь-якому неправомірному використанню пристроїв, даних та моделей сторонніми особами відповідно до діючих стандартів.

4. Прозорість, підзвітність та ефективні засоби правового захисту

4.1 Умови використання: Суб'єкти приватного сектору повинні гарантувати, що інформація про використання алгоритмічних систем, які можуть спричинити значні наслідки щодо прав людини в пропонованих ними продуктах та послугах, доведена до відома всіх осіб, як фізичних, так і юридичних, що залежать від їх використання, а також широкій громадськості, чіткою та простою мовою та в

доступних форматах. Необхідно надати належну інформацію про характер та функціональність алгоритмічної системи, щоб забезпечити можливість для оспорування та заперечення. Умови надання послуг повинні бути досить стислими, легко зрозумілими і містити зрозумілі та лаконічні мовні звороти про можливості користувачів керувати налаштуваннями. Вони повинні включати інформацію про доступні альтернативи по зміні функцій системи, чинних механізмів подання скарг, різні етапи процедури, точні компетенції контактних центрів, орієнтовні часові рамки та очікувані результати. Усі залежні сторони, нові клієнти чи користувачі продуктів та послуг, правила застосування яких були змінені або доповнені, повинні бути повідомлені про відповідні зміни у зручному для користувача форматі та із запитом на надання згоди на прийняття змін, де це доречно. Відмова від надання згоди не повинна призводити до того, що основні послуги стають недоступними.

4.2 Протидія: Для сприяння оспоруваності суб'єкти приватного сектору повинні забезпечити доступність людського фактору у частині рецензування та можливість безпосереднього контакту з такими рецензентами, в тому числі шляхом забезпечення функціонування легкодоступних контактних центрів та гарячих ліній. Особам та групам слід дозволити не лише оспорювати проблемні аспекти, але й вносити пропозиції щодо вдосконалення та надавати інші корисні відгуки, в тому числі стосовно сфер, де систематично вимагається нагляд з боку людини. Весь відповідний персонал, який бере участь у розгляді скарг клієнтів, повинен бути належним чином орієнтований щодо відповідних стандартів з прав людини та користуватися можливостями навчання на регулярній основі.

4.3 Прозорість: Суб'єкти приватного сектору повинні оприлюднювати інформацію про кількість та типи скарг, поданих залежними особами або групами щодо товарів та послуг, які вони пропонують, та про результати вирішення скарг з метою забезпечення того, щоб результати призводили не лише до застосування засобів правового захисту у конкретних випадках, але також вживлювались в самі системи, щоб засвоїти уроки зі скарг та виправити помилки до нанесення масової шкоди.

4.4 Ефективні засоби правового захисту: Суб'єкти приватного сектору повинні забезпечити доступність ефективних засобів правового захисту та вирішення спорів, включаючи механізми колективного відшкодування прав, в режимі он-лайн та офлайн для фізичних осіб та груп, юридичних осіб, які бажають оскаржити впровадження або постійне використання системи з потенційним порушенням прав людини, або виправити порушення прав. Обсяг доступних засобів захисту не може бути обмежений. Якщо існує необхідність встановлення пріоритетів, а затримка з реагуванням може вплинути на застосовність засобів правового захисту, спочатку слід вирішити найбільш серйозні наслідки щодо прав людини. Усі скарги повинні забезпечувати неупереджений та незалежний розгляд та контроль, розглядатися без необґрунтованих затримок і розглядатись добросовісно, з дотриманням належних гарантій процесу. Відповідні механізми не повинні негативно впливати на можливості скаргників звертатися за допомогою через незалежні національні, включаючи судові та регуляторні, механізми розгляду. Жодні відмови від забезпечення прав або перешкоди щодо ефективного доступу до засобів правового захисту не повинні включатися в умови надання послуг. Бізнес-асоціації повинні додатково інвестувати - у співпраці з торговими асоціаціями - у створення моделей механізмів подання скарг.

4.5 Консультації: Суб'єкти приватного сектору повинні активно залучатись до процесів участі з асоціаціями споживачів, захисниками прав людини та іншими організаціями, що представляють інтереси окремих осіб та залежних сторін, а також із адміністраціями захисту даних та іншими незалежними адміністративними чи регуляторними органами щодо питань проектування, розробки, постійного розгортання та оцінки алгоритмічних систем, а також механізмів їх оскарження.

5. Запобіжні заходи

5.1 Безперервна оцінка: Суб'єкти приватного сектору повинні розробляти та документувати внутрішні процеси, щоб гарантувати, що їх проектування, розробка та поточне розгортання алгоритмічних систем постійно оцінюються та тестуються не лише для виявлення можливих технічних помилок, але й можливих юридичних, соціальних та етичних наслідків, які можуть згенерувати та спричинити системи. Якщо застосування алгоритмічних систем несе високі ризики для прав людини, в тому числі через мікро-націлювання, яких вони можуть уникнути або які можуть пом'якшити самостійно, суб'єкти приватного сектору повинні мати можливість повідомляти наглядові органи та консультуватися з ними у всіх відповідних юрисдикціях для отримання консультацій та рекомендацій про те, як управляти цими ризиками, в тому числі шляхом перероблення відповідних послуг. Суб'єкти приватного сектору повинні надавати ці алгоритмічні системи для регулярного незалежного експертного контролю та нагляду.

5.2 Навчання персоналу: Усі відповідні працівники, які беруть участь в оцінці впливу на права людини та в огляді алгоритмічних систем, повинні пройти відповідну підготовку та усвідомлювати свою відповідальність щодо прав людини, включаючи, але не обмежуючись чинними стандартами захисту персональних даних та конфіденційності.

5.3 Оцінка впливу на права людини: Оцінка впливу на права людини повинна проводитись якомога відкритіше та з активним залученням залежних осіб та груп. У разі розгортання алгоритмічних систем з високим ризиком результати постійних оцінок впливу на права людини, визначені техніки зменшення ризику та відповідні процеси моніторингу та огляду повинні бути оприлюднені, не зачіпаючи таємниці, що захищається законодавством. Коли потрібно застосовувати правила секретності, будь-яка конфіденційна інформація повинна надаватися в окремому додатку до звіту про оцінку. Цей додаток повинен бути доступний відповідним контролюючим органам.

5.4 Подальші пов'язані дії: Суб'єкти приватного сектору повинні забезпечити застосування подальших пов'язаних дій за результатами здійснення оцінки впливу на права людини, вживаючи адекватних дій на основі результатів, зафіксованих протягом усього життєвого циклу алгоритмічної системи, та здійснюючи моніторинг ефективності дій з реагування з метою уникнення або пом'якшення несприятливих наслідків та ризиків для здійснення прав людини. Виявлені збої повинні бути усунені якнайшвидше, а пов'язані з цим дії припиняються, де це доречно. Для цього потрібні регулярні та постійні перевірки підтвердження якості та аудит у режимі реального часу на етапах проектування, тестування та впровадження. Крім того, ці процеси потребують регулярних консультацій з залежними людьми для моніторингу алгоритмічних систем щодо впливу на права людини в контексті та в природніх умовах функціонування, а також для виправлення належним чином та вчасно помилок та шкоди. Це особливо важливо, враховуючи ризики циклів зворотного зв'язку, які можуть загострити та посилити несприятливий вплив на права людини.

6. Дослідження, інновації та інформування громадськості

6.1 Дослідження: Суб'єкти приватного сектору повинні брати участь у фінансуванні та публікації досліджень, що проводяться відповідно до етики досліджень, спрямованих на здійснення оцінки, тестування та покращення потенціалу алгоритмічних систем для створення позитивних наслідків впливу на права людини та посилення суспільної вигоди. Вони також повинні підтримувати незалежні дослідження з цією метою та поважати етичні принципи дослідників та дослідницьких установ. Це може стосуватися розробки механізмів оцінювання впливу алгоритмічних систем, а також розробки алгоритмічних систем для задоволення потреб неблагополучних та вузько представлених груп населення. Суб'єкти приватного сектору повинні знайти ефективні канали комунікації з місцевими групами громадянського суспільства, особливо в географічних районах, де скарги щодо прав людини мають високі показники, з метою виявлення та реагування на можливі ризики, пов'язані з розгортанням алгоритмічних систем.

6.2 Доступ до даних: З метою аналізу впливу алгоритмічних систем та цифрових служб на реалізацію прав, на мережі зв'язку та на демократичні системи суб'єкти приватного сектору повинні розширити доступ до відповідних індивідуальних даних та наборів метаданих, включаючи доступ до даних, що були класифіковані для вилучення, для відповідних сторін, зокрема незалежних дослідників, засобів масової інформації та організацій громадянського суспільства. Це розширення доступу має відбуватися з повним дотриманням юридично захищених інтересів, а також усіх чинних правил конфіденційності та захисту даних.